

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 na pol leta in 75c za tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 na pol leta, \$1.15 za tri mesece.

Naslov na vso, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawdale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2657 So. Lawdale Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawdale 4636.

Datum v oglepu n. pr. (Junija 30—18) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevno potekla naročnina. Ponovito je pravilno, da se vam ne ustavi list.

Stvari, ki dajo misliti.

Vojna in revolucija. — Čikaški listi so v soboto prinesli vest s sledečim naslovom: V vseh čikaških cerkvah se bo jutri praznoval spomin na padec famozne francoske Bastilje.

Pomislite, ljudje krščanski! V cerkvah so obhajali spomin na največji dogodek v veliki francoski revoluciji, ki se na Francoskem praznuje vsakega 14. julija kot državni praznik in dan neodvisnosti! Vse cerkve brez oziroma na sekto, posebno pa katoliška, niso nikdar imenovale francoskih revolucionarjev drugače kakor "brezverske puntarje", ki so bili "veliki hudodelci" zato, ker so obglavili kralja in kraljico in pobili nebroj drugih pristašev tiranske kraljeve vlade. Danes jih pa proslavljajo!

Kdo še pravi, da vojna ne dela velikanskih izprememb? Ali ni to socialna revolucija?

Kakšna intervencija? — Dnevna poročila o ameriško-zavezniški intervenciji v Rusiji so ravno tako konfuzna kakor so konfuzne vsakdanje vesti o ruskem položaju. Kakor je bivši ruski car najmanj že desetkrat umrl in kakor je ruski sovjet že dvajsetkrat padel, ravno tako je bila ne vemo že kolikokrat napovedana oborožena intervencija v Sibiriji in na drugem koncu Rusije, a ravno tolikokrat je bila zopet zanikana.

Fakt pa je, da predsednik Wilson še vedno molči o tej stvari, dasiravno se že dolgo časa bavi z vprašanjem, kako pomagati ruskemu ljudstvu. Zadnji teden so namignili iz nekega poluradnega vira v Washingtonu, da Wilson ni za oboroženo intervencijo, ker po njegovem mnenju mora biti Nemčija premagana na zapadni fronti in z zmago Amerike in zaveznikov v Franciji bo pomagano tudi ruskemu ljudstvu.

Fakt pa je tudi, da gotovi krogi zelo žele intervencijo. Med temi so japonski in angleško-francoski kapitalistični interesi, ki imajo precej kapitala v Sibiriji; Japonska ima vrhutega še teritorialne interese. Dalje so bivši ruski kapitalisti, ki se izza revolucije potepajo po Kitajskem, zavezniških državah Evrope in Ameriki in beračijo za intervencijo samo zato, da dobe nazaj svoja izgubljena imetja. Del bivših ruskih kapitalistov se z ravno tem namenom obrača do Nemčije in v Ukrajini ter na Finskem so dosegli, da je kajzer povrnil njihova veleposestva. Končno želi oboroženo intervencijo tudi Nemčija, kajti v tistem trenutku se bo proglasila za "braniteljico" Rusije, čeprav ljubi bolševike ravno tako kakor žebelj v čevlju.

Ako hoče Amerika pomagati ruskemu ljudstvu, tedaj naj pomaga materialno in finančno. Rusi se bodo že sami otresli Nemcev, saj so neprehoma v boju z njimi; kar se pa tiče notranjih reform v sovjetu, je to stvar ruskega ljudstva, da ga samo reformira, če uvidi potrebo. Revolucija je še vedno v razvoju.

Avstrijski tirani čutijo burjo. — Zanimiva je vest, da je grof Černin prodal svoja veleposestva na Češkem. To so storili tudi razni drugi grofje in baroni. Morda jim sledi tudi bratska, plemenita golazen v Nemčiji.

To so dobra znamenja. Jazbeci beže v luknje, kadar čutijo neurje. Plemeniti rablji v Avstriji slutijo slabe čase za svojo rabeljsko eksistenco, pa pospravljajo krmo, dokler še ni viharja. Ruska revolucija jih je izučila, da tirani ne smejo izgubljati časa.

Vračamo prijazen migljaj! — Glasilo K. S. K. J. je zadnjič prineslo vest o aretaciji Eugena V. Debsa, starega socialističnega veterana v Ameriki, s prijazno opombo: Radovedni smo, bodo li naši socialistični listi tudi poročali o tem.

Zadnji četrtek so vladne oblasti poslale v tabor nemških internirancev v Georgiji med drugimi oboževalci kajzerja tudi Hansa Merxa, organista v katoliški nadškofiji.

fijški cerkvi v Chicagu. Na mestu je torej zelo prijazna opomba: Ali bodo tudi naši katoliški listi kaj omenili neprijetno zadevo o tem kajzerjevem organistu?

Nadalje poroča "Associated Press", da je avstrijska vlada kontrolirala prihranke emigrantov iz Avstrije po banki Trans-Atlantic Trust Co. v New Yorku, katero je zdaj zasegla vlada. V poročilu je citati tudi sledeče: "Banka je imela v svoji službi tudi duhovnike, ki so nagovarjali naseljence iz Avstrije, da naj v omenjenem zavodu nalože ves svoj denar."

To je zelo neprijetna vest za vse tiste, ki so čez noč pokrili plašč avstrijanstva.

Ta je odkritosrčen! — Vasilije Z. Rašović iz Eveletha, Minn., ima dopis v "Jugoslovenski Zastavi", ki ga zaključuje: "Da živi budući kralj Srba, Hrvata i Slovenaca, Aleksandar Karadjordjević" — To je menda tisti Rašović, ki je tožil br. Keržeta, da je govoril "nelojalno" na shodu republikanskega združenja v Evelethu. Naši monarhisti se potuhnjeno skrivajo za frazo: "Zdaj gre samo za svobodo", toda njihov brat Rašović je bolj odkritosrčen možak.

Iz gnile monarhije.

(S tem zaključujemo govor nemškega socialističnega iz Avstrije Johanna Aleksandra, ki ga je imel pred kratkim na nekem socialističnem shodu v Curihu, kjer je izjavil, da hoče biti "brutalno odkritosrčen", kar se tiče razmer v Avstriji.)

Nedavno sem imel priliko večerjati z več nemško-avstrijski državnozborski poslanci na Dunaju. Vsi ti poslanci so bili pred vojno zelo imoviti kot n. p. kombarski agentje, bankirji in finančni sploh. Prebil sem med njimi štiri ure in v pogovoru, ki se je sukal o vojni in politiki, se nisem mogel načuditi, kako predrzni so bili s svojimi odprtimi simpatijami do nemštva.

Eden izmed njih — imenoval ga bom gospoda C. — mi je z resnobo dokazoval, da je delavski razred postal zelo aroganten odkor je vojna. Pritoževal se je, da je narodnostni čut podloženih narodov v monarhiji zrasel čez obo, in izrazil je bojazen, da bo "horde zabitih Čehov, Jugoslovancev in romanskih narodnosti" morda skušale diktirati uodo monarhije, kajti po številu so te narodnosti v premoči nad Nemci.

Nemški element v dvojni monarhiji šteje deset milijonov glav in ogrski komaj osem milijonov, medtem ko je ostalih 32 milijonov vsega prebivalstva v dvojni monarhiji odločno nasprotnih politiki nemške kombinacije. Logična posledica za Nemce je torej, da se pridružijo Nemčiji.

Tako je govoril C. in opazil sem, da so ostali gospodje poslanci hitro priklimali vsaki njegov besedi.

"Kaj pa Ogrska?" sem posegel vmes. "Ali je Ogrska tudi pripravljena iti za vami v Nemčijo?"

Lahko si mislite, da je bilo moje vprašanje zelo tehtno in resno. Toda moji vsenemški tovariši niso bili te misli. Smejali so se in eden izmed njih je zarohnel: "Ogrska pojde z nami, ali bo pa morala iti." Potem je pa dostavil z izrazom "obokega zaničevanja": "Tista horda divjih Tartarjev s tenko skorjico frivolne civilizacije se mora itak prejalisej naučiti in spoznati koliko pravzaprav šteje."

Ampak jaz se nisem dal tako hitro ugnati, pa sem zastavil drugo vprašanje: "Ali ne boste v tem slučaju prišli Ogrsko, da se združijo z ostalimi nemškimi elementi v dvojni monarhiji in nastopi proti vam?"

Poslanec C. je zopet usta: z grozečim nastopom in s stisnjenimi pestmi in zobmi in dejal:

"Ravno to je, kar prepreči unija z nemškim cesarstvom. Habsburžani so vedno ponavljali to grožnjo. Pokojni Frane Jofel je grozil in sedanjí kralj, ki sedi na prestolu, grozi nemškemu elementu s to izdajalsko stvarjo. Umrjeni prestolonaslednik je tudi strašil avstrijske Nemce s tem, da pregreje združitev z Nemčijo. Združeni Nemci bomo že poskrbeli, da enkrat za vselej zamro grozeči, izdajalski glasovi, ki jih vedno slišimo iz nevednih ust sedanjih vladarjev in takozvanih manjših narodnosti v monarhiji."

Bodite uverjeni, da to ni prazna govornica nekaterih avstrijskih Nemcev, temveč tako sanjajo vsi Nemci v Avstriji in na Ogrskem,

pa ne samo sanjajo, marveč tudi delajo na to.

In kakšnih sredstev se poslužujejo pri tem njihovem gigantičnem načrtu? Zapirajo in ubijajo voditelje češkega gibanja. Šestnajst članov češke stranke neodvisnosti je bilo umorjenih na Dunaju odkar traja vojna. Celi polki čeških vojakov so bili namenoma poslani v take pozicije na italijanski fronti, da so prišli pod navskrižni topniški ogenj avstrijskih in ogrskih baterij.

Obiskal sem več kot trideset središč, kjer so Čehi, Jugoslovanci in Italijani stlačeni skupaj kakor živina, kamor so jih prignali na tisoče "od obtožbo" "veleždajstva." Naši Avstrijski nimajo spoštovanja do starev niti žen in v svojem blaznem poskusu nočejo uničiti vse narodnosti ki so jim na poti do združenja z Nemčijo.

Ali avstrijski socialisti vidijo to nevarnost? Da. Toda nemški socialisti v Avstriji so sami vsenemci. Med njimi pa je socialistična manjšina, ki sestoji — kakor v Nemčiji — iz sodrugov, ki se ne boje, ali njihovo število je še majhno; večina teh manjšinskih socialistov so židovski proletarci, ki so zelo siromašni. Naši bogati židje so naravno vsenemci ali pronemci, kajti kot kapitalisti vidijo svoje interese v gospodujočem elementu Avstrije.

V okolici Dunaja so štirje jetniški taborji, v katerih se nahaja okrog 30.000 oseb obeh spolov in vsake starosti. Može in žene, včasih tudi celo rodbine so a-retirane in pripeljejo jih v vagoni za živino v te taborje. Vozijo jih iz Češke, Bosne in Hercegovine, Dalmacije in drugih jugoslovanskih krajev ter iz avstrijske Poljske.

Sam rimski trinog Neron se bi zjokal, če bi prišel v te jetniške brolge. Persekutirani podaniki gnile monarhije stradajo tamkaj na smrt in vsak dan jih umre na stotine; kdor se pa obrani smrti, je prej ali pozneje bolan na kak način.

Ob času svojega obiska teh protorov sem se večkrat ukradel v lesene barake, v katere je bil obiskovalec zabranjen vstop. Vselej sem videl ležati tri ali štiri mrliča na blatnih tleh iz gline. Vodstvo jetnišnice se niti ne zmeni, da bi spravilo mrliča s pota o pravem času. V eni baraki mi je povedala mlada Čehinja, da je njen otrok umrl in truplice je ležalo poleg nje na tleh teden dni nakar so izgrebli plitvo jamico zraven barake in tam zagrebli otroka. Pokazala mi je z objokanimi očmi majhno gomilec, na katero je zasadila lesen križec. Njen soprog se ni povrnil s italijanske fronte. Revica je izgledala kakor živ kostnjak. Ko sem pozneje zopet obiskal dotično barako, so mi povedali drugi jetniki, da je tudi ona umrla in pokopali so jo poleg njenega otroka zunaj barake.

To je samo en slučaj, kako avstrijski Nemci uničujejo cele tužine. Predno mine vojna, bodo pounili vsi jetniki v teh taborjih vsled gladi in bolezni. Najmanj 300.000 takih jetnikov podloženih slovanskih in romanskih narodnosti je danes v gnili monarhiji. V taborju, ki je oddaljen deset milj od Dunaja, je lansko poletje izbruhnila azijska kolera in v enem samem tednu so odnesli iz barak 2000 mrličev in jih sežgali na odprtem polju. Mladi zdravnik, ki je z enim samimi tovarišem oskrboval bolnike v taborju, kjer je bilo 12.000 jetnikov, mi je povedal to strašno resnico.

Zadnje poletje sem se ukradel v Ljubljano in tam sem štiri dni intervjuval stotine jetnikov med 15.000 Bošnjaki v tamošnjem jetniškem taborju. Može in žene, stari in otroci, so morali zapustiti oddaljene domove in privedi so jih tamkaj "z militarističnih ozirov". Gotova merica črnega kruha in neka nekvalitetna tekočina, s katero zamenjavajo kavo, je bila njihova vsa hrana v taborju — ali še tega niso dobili po določenem odmerku. Poveljnik in njegovi podrejeni častniki ukra-dejo večji del živil in jetniki stradajo, da je groza. Kadarkoli se pojavi kakšna bolezen med jetniki, tedaj ne dajo nobene zdravniške pomoči, pač pa nesrečne bolnike atlačijo v posebne barake in tam jih prepuste njihovi usodi — smrti.

DOPISI.

Zapisnik konferenčne seje S. R. Z. s dne 23. junija v Imperiali, Pa.

Predsednik društva Prostost SNPJ, pozdravi navzoče delegate in jim v imenu imperialske slovenske naselbine zakliče: "Dobro došli v naši sredi!" Dotaknil se je v svojem govoru sedanjih razmer slovenskega naroda in političnega položaja.

Sledil mu je tajnik lokalne organizacije SRZ. John Terčelj, ki je pojasnjeval namen te konference ter poudarjal važnost idej Slovenskega republikanskega združenja za osvobodjenje našega naroda. Le jugoslovanska federativna republika nam bo omogočila mirno kulturno in gospodarsko razvijanje.

Po končanem njegovem govoru je prišla na dnevni red volitev predsednika in zapisničarja za tekočo sejo. Za predsednika je bil predlagan in soglasno izvoljen J. Kvartič, zapisničarjem pa Jože Ambrožič.

Nastopilo je hrvatsko pevsko in tamburaško društvo Javor in po krasno ozaljšani dvorani je zadonela tužna hrvatska pesem:

"Brate glej suzu moju, uteši jo s svojo."

Pesem je naredila globok vtis na zborovalce in po burnem avplavzu so morali zapeti še par komadov.

Sledil čitanje imen delegatov dosežaj prijavičenih društev, ki sodelujejo v organizaciji SRZ. Navzoči so vsi.

V lokalno organizacijo je prišlo pristop nadaljnih šest društev. Lokalna organizacija SRZ šteje sedaj osemindeset podpornih, političnih in kulturnih društev, ki imajo okroglo 2.900 članov.

Vsi delegatje brez izjeme se strinjajo s programom SRZ in so se izrekli, da bodo priglasena društva podpirala Slovensko republikansko združenje gmočno in moralno in v vseh drugih ozirih. Tajnik prečita račun za mesec maj in junij. Nadzorni odbor poroča, da je pregledal poslovne knjige tajnika in da so v redu.

Pripravki za mesec maj in junij znašajo \$183.03.

Predsednik društva Prostost razjasnjuje v daljšem govoru pomen borbe za demokracijo. Med njegovim govorom in aviranjem tamburašev se je vršila kolektiva v prid ameriškega Rdečemu križu in SRZ. Kolektalo je šest malih, belo oblečenih deklic pod vodstvom V. Peterhela. Nabrale so čez sedemdeset dolarjev.

Tajnik lokalne organizacije apelira na delegate, naj mu dajo odškodnino za stroške, ki jih ima z agitacijo pri tej organizaciji. Pravi, da računa ne more predložiti, ker dela zastoj, toda če se delegatom zdi umestno, naj se ga nekoliko odškoduje, kajti delo z vsakim dnem narašča.

Sprejet predlog, da se mu da deset dolarjev.

K točki dnevnega reda "agitacija" govori več delegatov. Brat tajnik priporoča delegatom, naj prireajo veselice, katerih čisti dobiček naj bi bil namenjen za SRZ.

Brat Ambrožič v svojem govoru pripomna, da je agitacija med maso med ameriški Slovenci jako otekočena, ker so jo že več-

krat zavedli razni vihravi agenti. Je izmed našega lastnega naroda. Dosegli so s tem toliko, da je sedaj jako težko agitirati, bodisi za eno ali drugo stvar. Preide na slovensko ameriško časopisje in dokazuje, da nekateri menjajo svoje mnenje vsak dan. To je bilo lahko pred leti, ampak danes je slovenski ameriški delavec že na taki stopnji izobrazbe, da zahteva le tiste liste, ki imajo program, ki je v korist slovenskega naroda in delavstva.

Delegat društva Prostost pojasnjuje, kake liste podpira delavstvo. Povedal je primere iz Me Kessportia; delavstvo v tamošnji livarni je delalo od kosa in ni vedelo, ali zasluži 10c ali \$7 na 14 dni; vsled tiranije družbe so postojale razmere naravnost nesnosne. Delavstvo si je hotelo pomagati iz takih razmer s pomočjo štrajka. "Največji slovenski dnevnik," ki izhaja v New Yorku in ki ima na prvi strani zapisano, da je list slovenski delavec v Ameriki, pa je povodoma tega štrajka pisal, da je na stavki le par poljskih lenuhov, ki jim ne diši delo itd.

Delegat pevskega društva Ilirija opisuje, kako stališče je zavzemal isti list za časa westmorelandskega štrajka. Prinašal je velike oglase, da se rabijo delavci v Westmorelandu. K stvari govore tudi drugi delegatje ter se na to sprejme sledeča resolucija:

"Ker se je list Glas Naroda že večkrat pokazal nenaklonjen socialnemu izboljšanju slovenskega delavstva, in ker ne zastopa več idej, ki so ideje Slovencev v zapadni Pennsylvaniji in ker je prenehal sodelovati za združenje Jugoslovancev v federativno republiko in ker menja svojo taktiko mogoče le iz sebičnih namenov, ga vsled tega konferenčna seja S. R. Z. v Imperiali strogo oboja vsled njegovega neznačajnega stališča."

Slovensko delavstvo potrebuje v teh resnih časih liste, ki so se v vsej dobi svojega obstanka pokazali neomahljivi v boju za njihove principe. Listi, ki kar čez noč preskakujejo v razne demagogične tabore, samo begajo naše ljudstvo in delajo med njim največjo konfuzijo, ker ne ve, komu naj sledi. Slovenci v zapadni Pennsylvaniji imajo sicer jasno začetno pot in jim razni uskočki listi ne morejo škoditi. So pa kraji, kjer ljudstvo ni še tako izpopolnjeno v organizaciji, da bi se potom diskuzije preprečilo, kdo je in kdo ni na pravem ljudskem in demokratičnem stališču.

Smatramo, da je delovanje istih slovanskih listov, ki so vsako uro pripravljeni menjati svoje stališče, našemu narodu skrajno škodljivo, ker ga navdaja z nezaupanjem v vse, kar započne ameriški Slovenci. Ako danes tak list piše, da je SRZ na edino pravo potu in da je program SRZ edini program, ki omogoča pravično rešitev jugoslovanskega vprašanja, čez par tednov pa tak list prične pisati v nasprotnem smislu, napravlja to na ljudstvo skrajno šuden vtis.

Ker mi vemo, da je večina ameriških Slovencev početje in menjanje stališča nekaterih slovanskih listov dobro znano, zato upamo, da se masa našega naroda ne pisanje takih listov ne bo ozirala, nego bo šla nemoteno naprej v boju za naše principe."

Resolucija je bila soglasno sprejeta.

Predlagano in sprejeto, da se postjeta dva delegata na konferenciji SRZ. Izvoljena sta Louis Glažer in Vincenc Vidmar. Plača se jim pet dolarjev dnevno. Sklenjeno, da se prihodnja konferenčna seja vrši četrto nedeljo v avgustu v Broughtonu, Pa. Delegata iz te naselbine pa obljubita, da pripravita vse potrebno za to zborovanje.

Predsednik zaključuje sejo, naj zastopniki marljivo vrše agitacijo za propagando Slovenskega republikanskega združenja v naselbinah in v krogu svojih društev.

Jože Ambrožič, konferenčni zapisnikar.

Clinton, Ill. — Slavljenje praznika ameriške neodvisnosti je bilo v naši naselbini jako sijajno. V paradi je bilo vse polno zastav in raznih napisov. Udeležile so se velike množice ljudstva vseh tujaknjih narodnosti. Kot udeleženka parade nisem mogla stati na strani, da bi si jo natančneje ogledala, vendar pa lahko tr-

(Dalje na 4. str., 4. kol.)

